

Τα σημάδια της κοινωνικής κρίσης

Δρ Μάνος Δανέζης

Επίκουρος Καθηγητής
Πανεπιστημίου Αθηνών

Όπως είναι σε όλους φανερό, εδώ και πολλά χρόνια, οι δομές της βιομηχανικής κοινωνίας, δηλαδή της κοινωνίας που βιώνουμε σήμερα, έχουν πάψει να λειτουργούν όπως παλαιότερα.

Η αρχή της κρίσης εκδηλώθηκε σαν αποτέλεσμα της αδυναμίας εξεύρεσης φτηνών πρώτων υλών και ενέργειας, τόσο λόγω της εξάντλησής τους, όσο και λόγω τερματισμού της περιόδου της αποικιοκρατίας και του νέο-ιμπεριαλισμού.

Οι πλούσιες βιομηχανικές χώρες βλέπουν πλέον ν' αλλάζουν οι εμπορικοί όροι των συναλλαγών και το κόστος ν' αυξάνεται σημαντικά. Το σημαντικότερο όμως είναι ότι η εξάρτηση των βιομηχανικών κρατών, από τις χώρες παραγωγής ενέργειας και πρώτων υλών, δημιουργεί πιέσεις στο πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο, που δυναμιτίζει τις δομές του βιομηχανικού πολιτισμού.

Η αποσάθρωση όμως της οικονομικής βάσης της βιομηχανικής κοινωνίας, που υπήρξε το κύριο στοιχείο επιβολής της σε πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο, δημιούργησε ρήγματα στη συνοχή του συγκεντρωτικά δομημένου κοινωνικού ιστού, με αποτέλεσμα την ουσιαστική συρρίκνωση της ενότητας του Έθνους-Κράτους.

Οι διαλυτικοί παράγοντες

Τα βιομηχανικά Έθνη έχουν πλέον να αντιμετωπίσουν τρεις διαλυτικούς παράγοντες, οι οποίοι με την πάροδο του χρόνου ισχυροποιούνται περισσότερο.

1. Πρώτος παράγοντας είναι η αυξανόμενη αυτονομιστική και εθνικιστική δράση από μέρους των κοινωνικών εκείνων ομάδων οι οποίες δεν είναι δυνατόν να συνειδητοποιήσουν την παγκοσμιοποίηση της κοινωνίας και των προβλημάτων της.

2. Δεύτερος, η δυναμική συγκρότηση και παρουσία κοινωνικών δυνάμεων οι οποίες αμφισβητούν τις δομικές αξίες της βιομηχανικής κοινωνίας (πράσινοι, οικολόγοι, εναλλακτικοί κλπ).

3. Τρίτος παράγοντας είναι η ύπαρξη και δράση κοινωνικών ομάδων, θυμάτων της βιομηχανικής περιόδου (Ναρκομανείς, Χούλιγκανς, Αναρχικοί, φυλετικές και πολλές φορές και θρησκευτικές μειονότητες).

Τα πολιτικά χαρακτηριστικά

Τα πολιτικά χαρακτηριστικά της παγκόσμιας αυτής βιομηχανικής κρίσης είναι και αυτά εμφανή και εκδηλώνονται ουσιαστικά μέσα από δύο κυρίαρχες αμφισβητήσεις.

1. Πρώτον η αμφισβήτηση της δυνατότητας κοινωνικής παρέμβασης των κομμάτων, του ουσιαστικότερου στοιχείου δόμησης της αστικής δημοκρατίας.

Η αμφισβήτηση αυτή, τις περισσότερες φορές, κεντρώνεται στη φυσική ανθρώπινη αδυναμία των ηγεσιών της βιομηχανικής περιόδου ν' ανταποκριθούν στις διευρυμένες ανάγκες της μεταβιομηχανικής περιόδου. Στην αδυναμία κατανόησης ότι η δύναμη των ηγεσιών πλέον δεν βρίσκεται στην αποφασιστικότητα και την ισοπεδωτική πυγμή, αλλά στην ικανότητα ν' ακούνε τους άλλους, τη φαντασία και την αναγνώριση της περιορισμένης φύσης τους. Αυτό όμως που δεν έχει γίνει κατανοητό είναι ότι ουσιαστικά δεν φταίνε οι ηγεσίες, αλλά οι κοινωνικές δομές. Οι ηγεσίες απλά,

αναγκασμένες να δουλεύουν με βάση τη λογική και τους θεσμούς της βιομηχανικής περιόδου, που σχεδιάστηκαν για μια αργοκίνητη κοινωνία, δεν μπορούν να πάρουν και να υλοποιήσουν αποφάσεις με την ταχύτητα που απαιτούν τα γεγονότα.

2. Η δεύτερη αμφισβήτηση αφορά τις συμβατικές αντιλήψεις, για το πόσο η αρχή της πλειοψηφίας υπηρετεί την κοινωνική δικαιοσύνη.

Στην αρχή της βιομηχανικής περιόδου υπήρχαν δύο συγκροτημένες κοινωνικές ομάδες, αυτή των ελάχιστων πλούσιων και εκείνη της πλειοψηφίας των φτωχών. Η σημερινή όμως εποχή, δεν έχει τα ίδια χαρακτηριστικά. Αφ' ενός επικρατεί μια ευρεία κοινωνική πολυδιάσπαση με μη κοινωνικά κριτήρια, αφετέρου η κοινωνική ομάδα των φτωχών (με τα κλασικά κριτήρια), στα βιομηχανικά ανεπτυγμένα κράτη, δεν αποτελεί πλειοψηφία.

Σωστά λοιπόν ο Α. Τόφλερ αναφέρει:

«Χρειαζόμαστε νέους θεσμούς, σχεδιασμένους για μια δημοκρατία μειοψηφιών, θεσμούς που στόχος τους θα είναι ν' αποκαλύψουν τις διαφορές και όχι να τις καλύπτουν με επιβεβλημένες ή ψεύτικες πλειοψηφίες, βασισμένες σε επιλεκτικές ψηφοφορίες ή περιορισμένες εκλογικές διαδικασίες. Πρέπει να εκσυγχρονίσουμε το σύστημα, έτσι ώστε να ενισχύσουμε το ρόλο των διάφορων μειοψηφιών και παράλληλα να τους επιτρέψουμε συνεργαζόμενες να συγκροτούν πλειοψηφίες»

Τελικά είναι φανερό πλέον ότι η ουσιαστική κρίση δεν υλοποιείται μόνο μέσα από την σύγκρουση φτωχών και πλουσίων, κομμουνιστών και καπιταλιστών, ανάμεσα σε εθνικά κόμματα. Κύρια εκφράζεται μέσω της σύγκρουσης εκείνων που προσπαθούν να αναπαράγουν και να διαιωνίσουν τις δομές της βιομηχανικής κοινωνίας και εκείνων που έχουν αντιληφθεί τ' αδιέξοδα και την έχουν ξεπεράσει, αναζητώντας τις δομές της κοινωνίας του μέλλοντος.

Με βάση τα προηγούμενα γίνεται εμφανές ότι κύριος στόχος και προσανατολισμός μιας νέας κοινωνικής πρότασης που πρέπει να διατυπωθεί σήμερα είναι η μελλοντική μετάβαση της παγκόσμιας κοινωνίας σε ένα νέο σύστημα αξιών, το οποίο θα στηρίζεται σε μια νέα οικονομική δομή.

Η μεταβατική περίοδος

Αυτό όμως που δεν θα πρέπει να κρύψουμε, όπως πολλοί επιχειρούν, είναι η ύπαρξη μιας δύσκολης μεταβατικής περιόδου, μιας περιόδου που θα κρίνει το κατά πόσον το πέρασμα στο νέο οικονομικό σύστημα θα είναι επιτυχημένο ή θα παραμείνει ξανά ένα όραμα που θα έχουμε αποτύχει να κάνουμε πράξη, όπως απέτυχαν τόσο άλλοι σε κάποιες άλλες ιστορικές περιόδους.

Αυτό λοιπόν που πρέπει όλοι να καταλάβουμε είναι ότι στο δρόμο που οδηγεί στην νέα παγκόσμια κοινωνία, θα συναντήσουμε ένα πλέγμα από δύσκολα, πλην όμως πραγματικά και συγκεκριμένα προβλήματα που μπορούν να λυθούν μόνο αν τεθούν και δουλευτούν με πραγματικές συνθήκες για μια ολόκληρη περίοδο και αντιμετωπιστούν κάτω από τις ειδικές συνθήκες κάθε χώρας.

Όπως όλοι μπορούμε να καταλάβουμε, μέσα στα πλαίσια αυτής της μεταβατικής περιόδου, όλες οι κοινωνικές και παραγωγικές διαδικασίες έχουν ένα μεταβατικό χαρακτήρα, πλην όμως συγκλίνουν στον κύριο στόχο, τον αυριανό κοινωνικό μετασχηματισμό.